

HERITAGE HUBS REKOMMENDATIONER FÖR KULTURARVSFOSTRAN

Vad är *Heritage Hubs*?

Heritage Hubs är ett tvåårigt projekt som startades under det europeiska kulturarvsåret 2018 och är delfinansierat av EU-programmet Kreativa Europa. *Heritage Hubs* pilotprojekt ordnades på elva skolor i Finland, Serbien och Spanien 2018–2019. Syftet med projektet var att stöda och möjliggöra inläring av och om kulturarv i Europa och att låta barn och unga beskriva och berätta vad *de* anser är ett viktigt kulturarv. *Heritage Hubs* samlade 10–16-åriga barn och unga från Finland, Serbien och Spanien för att dela erfarenheter av sitt kulturarv via digitala plattformar och tolka andras kulturarv i möten ansikte mot ansikte hemma och utomlands. Denna metod gav eleverna en möjlighet att upptäcka kulturella likheter och gemensamma värderingar på europeisk nivå och identifiera andra enhetsfaktorer som kommer från en gemensam europeisk bakgrund. Lärare Ingelisa Wikholm (Winellska skolan, Finland) förklarade projektets fördelar för eleverna så här: “Eleverna märkte att de kan njuta av andras kulturer och att kulturarv är något som är gemensamt för mänskligheten även om det kan se annorlunda ut på ytan.”

Heritage Hubs-teamet har utifrån deltagarrespons och empiriska data som samlats in under projektet samt genom erfarenheterna från projektet utarbetat rekommendationer för kulturarvsfostran. Förhoppningsvis kommer dessa rekommendationer att ge proffs inom pedagogik och kulturarv idéer för hur de bäst integrerar kulturarv och interkulturell dialog i sitt arbete så att kulturarvet blir tillgängligt och inkluderande, och ungdomars aktörskap främjas inom kulturarvsprocesser.

1. Engagera barn och ungdomar i att fastställa, tolka och omdana kulturarvet

Utgångspunkten för *Heritage Hubs* var att aktivt inkludera barn och ungdomar i processen med att fatta beslut om kulturarv de finner meningsfulla och att stärka deras roll i diskussionen kring kulturarv. Barn och unga är alltför ofta distanserade och marginaliserade från dessa processer. Deras röster, synpunkter och idéer hörs sällan i offentligheten – eller så ges de ingen vikt. Men genom sina val och handlingar kommer den unga generationen som bor och växer upp i Europa ändå att avgöra vilken roll kulturarvet ska spela i deras liv, vilka berättelser och traditioner de vill föra vidare, vilket arv de vill omskapa och vilka typer av nya kulturarv de vill skapa för framtidens Europa. Att de aktivt deltar i och uttrycker sina åsikter om kulturarvet är mycket viktiga element för att trygga pluralismen och mångfalden av identiteter och kulturella uttryck lokalt, nationellt och inom hela Europa, liksom även för att skapa en hållbarare nutid och morgondag för Europa och dess omvärld. Centralt i dessa processer är att vi hör och beaktar vad barn och unga anser vara viktigt kulturarv och vilket kulturarv just de vill bevara och föra vidare. Därför bör barn och unga ges en aktivare roll på kulturarvsområdet, och möjlighet att uttrycka sina idéer om kulturarvet individuellt, lokalt, nationellt, inom Europa och globalt. *Heritage Hubs*-handboken för pedagoger ger många tips på hur detta kan uppnås.

2. Egna upplevelser av kulturarv i varierande lärmiljöer

Vikten av och uppskattningen för egna upplevelser av kulturarv framträdde mycket tydligt i *Heritage Hubs*-enkäter. Deltagarna satte stort värde på att själva få uppleva kulturarv: hur det smakar, doftar, känns, ser ut och låter. De föredrog också varierande lärmiljöer utanför klassrummet, oavsett om det gällde lokala kulturarvsplatser, museer, vetenskapscentrum, naturen eller något annat ställe i skolan. Att själva få uppleva kulturarvet hjälpte deltagarna gestalta begreppet kulturarv, som annars förblir rätt abstrakt. Att få utforska och omedelbart uppleva hur kulturarv (ens eget och andras) förstås på andra ställen och att få erfara hur ens eget kulturarv uppfattas av andra, utmanade deltagarnas fixerade förståelser av kulturarv. För många handlar kulturarv enbart om något gammalt, grandióst och statiskt med begränsad relevans för deras egen vardag. Direkt samspel med sitt eget eller andras kulturarv däremot vidgade deltagarnas uppfattning om kulturarvet, och ökade medvetenheten om dess levande, mångformiga, flytande och föränderliga karaktär: det kan vara gammalt och nytt, materiellt eller immateriellt, litet eller stort, viktigt för några få osv. Det viktiga är att de upptäckte hur kulturarv ingår i deras egen vardag och aktiviteter. Kulturarv som är personligt, och kulturarv som barn och unga blir förtrogna med i sin lokala kontext och/eller på europeisk nivå, gör det mer sannolikt att de uppskattar det och bär ansvar för att bevara och värna det.

3. Gemensamma upplevelser av kulturarv

En av den populäraste och mest minnesvärda upplevelsorna bland deltagarna i *Heritage Hubs* var kulturarvets sociala och samhällliga aspekter. Deltagarna uppskattade att utforska kulturarv *tillsammans* i små grupper (helst utomhus), få lära sig om kulturarv från andra eller uppleva kulturarvet gemensamt – såväl lokalt som nationellt och internationellt. Möten med äldre generationer (far- och morföräldrar, seniorer i lokalsamhället och så vidare) och kulturarvsutövare och att få ”lära sig om/föra hantverket vidare” gav upphov till oförglömliga ögonblick under projektet. Också det att få utforska kulturarv tillsammans med kompisar på hemmaplan och utomlands skapade sådana stunder. Dessa sociala och samhällliga aspekter gav deltagarnas personliga upplevelser av kulturarv en ytterligare dimension, och gjorde lärupplevelsen särskilt meningsfull och minnesvärd. Kulturarvet skapade nya band mellan människor, grupper,

lokalsamhällen och större sammanhang. Inom kulturarvsfostran ger äldre generationers (föräldrar, mor- och farföräldrar, seniorer osv.) medverkan, kontakter till lokala kulturarvsaktörer och till skolor lokalt, nationellt eller transnationellt (t.ex. eTwinning) hela upplevelsen djup och innehåll samtidigt som glädjen och inlärningspotentialen fördjupas.

4. Sprida kulturarv

Lärare och elever inom *Heritage Hubs* påpekade ofta hur viktigt det är att lära sig om och genom kulturarv för att förstå sin egen kultur och kulturella identitet. Bekantskap med andra leder också till bättre självkänedom. Deltagarna var ivriga att både aktivt sprida sitt kulturarv och lära sig om och av det. Positiv stolthet över det egna kulturarvet förekom ofta, liksom även en förståelse för betydelsen av att kunna visa upp sin kultur och sitt kulturarv för andra, såväl fysiskt som på internet. Att dela med sig av kulturarvet på alla nivåer är ett värdefullt och viktigt redskap för att lära sig om och av sitt kulturarv. Produktionen av videor om kulturarv är ett särskilt användbart verktyg för kulturarvsfostran. Videoproduktion gör det nödvändigt att fundera på och träffa beslut om vad kulturarvet är, vad som är viktigt och varför. Processen (att välja ämne, göra storyboards och skriva manus, spela in och redigera videon osv.) är en kollaborativ process som förutsätter teamarbete. Den ger alla deltagare möjlighet att aktivt engagera sig för och medverka i produktionen. Resultatet blir en konkret produkt som alla inblandade kan glädjas åt och med stolthet dela med sig av. Delning gör att materialet sprider sig bortom kretsen av deltagare och till exempel når deras familjer, vänner och landsmän. I bästa fall leder processen till en ämnesövergripande lärupplevelse med multimedieinnehåll. Den skapas av och representerar deltagarna i form av deras kunskap, expertis, aktörskap och kreativitet. *Heritage Hubs*-eleverna rapporterade att det var särskilt spännande, roligt och motiverande att göra egna videor. Videorna ger dem möjlighet att uttrycka sina egna åsikter om och visioner för kulturarvet, och understryker hur kulturarvet är levande, mångfaldigt och återskapande. Att dela kulturarv vidare är också ett användbart och effektivt verktyg för tvärkulturell och transnationell dialog.

5. Kulturarv som resurs för kulturell förståelse, respekt och empati

Respons från *Heritage Hubs*-deltagare tyder på att sociala kontakter till människor från andra länder och upplevelser av mångfalden av kulturarv varit en mäktig erfarenhet. Att gå utanför sin bekvämlighetszon och så att säga gå i någon annans skor blev tidvis emotionellt och rentav överväldigande. Detta aktiverade deltagarnas kulturella medvetenhet och anpassningsförmåga, vilket i sin tur förstärktes av upplevelserna. Det utvecklade även deras kulturella, och personliga, förmåga till empati. Deltagarna rapporterade om att ha

övervunnit tidigare kulturella fördomar och om ökad respekt för jämnåriga och deras kultur och kulturarv. Utbildning om transnationellt och tvärkulturellt kulturarv är en värdefull resurs när det gäller att skapa medvetenhet om kulturarv – nytt och gammalt, nära och fjärran – och dra uppmärksamheten till kulturella likheter och kontakter. Det utvecklar och främjar ömsesidig förståelse och respekt mellan lokalsamhällen, etniska grupper, religiösa samfund och så vidare, och förbättrar den kulturella toleransen: kulturella skillnader blir något att bejaka och värdesätta. Sådant fostringsarbete är ett ypperligt verktyg för att ge Europas barn och ungdomar en positiv inställning och livssyn visavi deras snabbt föränderliga samhällen.

6. Kulturarvsfostran i vardagen

Olika utbildningssystem och nationella läroplaner innebär olika typer av utmaningar för kulturarvsfostran i skolorna. Dessa utmaningar kan handla om brist på resurser, undervisningsmaterial, tid eller också intresse bland elevernas lärare. Inom ramen för *Heritage Hubs* blev det ändå tydligt att det går att uppnå avsevärd och bestående effekt också med relativt små insatser. Detta blir möjligt om kulturarvet görs till en synligare – och således ständigt närvarande – del av skolvardagen genom att kulturarvets vardagliga aspekter, som redan syns i skolan eller omgivningen, betonas och uppmärksammas. Det kan handla om årliga besök till kulturarv i trakten (kanske också ett utfärds mål som eleverna valt, även om det inte skulle ha stor betydelse som kulturarv i en vidare bemärkelse), gemensamma festligheter kring olika traditioner, presentationer av valda kulturarvsfenomen i form av affischer som hängs upp i skolan, involvering av företrädare av minoriteter från skolan eller lokalsamhället för att lära andra om minoritetens kulturarv, träning i traditionella sporter eller sånger från andra kulturer och så vidare. Sådana aktiviteter kan göras en gång under läsåret eller inkorporeras i skolvardagen.

7. Dekonstruering av "vårt kulturarv"

När vi, i egenskap av pedagoger, lärare och föräldrar, talar om "vårt kulturarv" måste vi fundera på vem detta "vi" är. Vems kulturarv avser vi när vi talar om "vårt" kulturarv? Det finns många minoriteter i Europa – såväl etniska som språkliga och sexuella – vars röster inte nått debatten om "vårt kulturarv" förrän nyligen. De utmanar de etablerade uppfattningarna om kulturarv som fullbordat, välbekant och välutforskat. Genom att betrakta Europa ur ett minoritetsperspektiv finner vi också tyst (eller tystat) kulturarv, som det är nödvändigt att känna till för att kunna skapa ett flerstämmigt och enat Europa. Det är centralt för dessa processer att barn, unga och minoriteter deltar aktivt i arbetet med att avgöra vad kulturarvet ska vara och vilket kulturarv de tar till sig.

8. Kulturarv är kul

Sist men inte minst är det kul att lära sig av och om kulturarvet och fundera på sitt eget förhållningssätt till det! Att dela med sig av och samspela med kulturarv på nya och djärva sätt är en kreativ process som uppmuntrar till nya sätt att uttrycka, tolka och (framställa kulturarv på nya platser och i nya kontexter.

Du kan också besöka *Heritage Hubs* webbplats heritagehubs.eu och www.kulttuuriperintokasvatus.fi för att lära dig mera om projektet. *Heritage Hubs*-erfarenheter finns även på Instagram (@heritagehubs_project), Facebook (@HeritageHubs) och Twitter (@HeritageHubs).